

ЛІТЕРАТУРА

1. Бут О. О. Сладкий бастион / О. О. Бут // Мир продуктів. – 2009. – № 3. – С. 16–20.
2. Інформація Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tnu.com.ua>. – Назва з екрана.
3. Ковальчук А. В. Сладкие деньги / А. В. Ковальчук // Топ-100 лучшие компании Украины. – 2008. – № 10. – С. 114–115.
4. Крафт Фудз Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kraftfoods.com.ua>. – Назва з екрана.
5. Хоменко І. Б. Особливості інвестиційної діяльності ТНК в Україні / І. Б. Хоменко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 1. – С. 71–77.
6. Kraft Foods Inc [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kraftfoodscompany.com>. – Назва з екрана.
7. Nestle в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nestle.ua>. – Назва з екрана.

УДК 339.13.017

РОЗВИТОК РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

М. О. Джаман, доктор економічних наук;

Т. О. Гусаковська, кандидат економічних наук

Сьогодні туризм посідає провідні позиції у світовій економіці та є однією з найбільш динамічних галузей. За оцінкою Всесвітньої туристичної організації (ВТО), туризм посідає перше місце серед галузей світового господарського комплексу за обсягом експорту товарів і послуг. У сфері міжнародного туристичного обміну річний оборот становить понад 2 трлн дол. США. На туризм припадає 12 % загальносвітового національного продукту, 7 % світових інвестицій. За валютними надходженнями туризм обійшов експорт нафтопродуктів, телекомунікаційного устаткування, автомобілебудування і всіх інших видів послуг. За даними ВТО, загальна кількість туристів (міжнародних і внутрішніх) з урахуванням екскурсантів становить понад третину населення земної кулі, а прибуток від туризму в світі перевищив 500 млрд дол. США [1]. В Україні останніми роками ринок туристичних послуг набув значної динаміки розвитку. Однак, за даними ВТО, частка туристичної галузі у ВВП країни становить лише 2 % [2], а це свідчить про те, що туристичний потенціал країни використовується неповною мірою, ри-

нок туристичних послуг функціонує недостатньо ефективно.

Дослідженню ринку туристичних послуг в Україні присвячено праці Л. П. Дядечко, М. П. Бондаренко, О. О. Любіцевої, Л. І. Гонтаржевської та ін. [1–4]. Проте, на нашу думку, в існуючих працях не в повній мірі досліджено всі компоненти даного ринку, їх вплив на його розвиток.

Метою статті є аналіз ринку туристичних послуг в Україні, визначення подальших перспектив його розвитку.

Пріоритетним напрямом туристичної діяльності впродовж 2010 р. був виїзний туризм, на який припадало 57 % туристів, на внутрішній туризм припадало 28 %, на в'їзний – 15 %, що відрізняється від аналогічного періоду 2009 р., коли на виїзний туризм припадало 40 % туристів, на внутрішній туризм – 48 %, на в'їзний – 12 %. За даними Держкомстату, всього впродовж 2010 р. туристичні оператори обслужили 2,81 млн туристів (на 9340 чол. менше, ніж у 2009 р.) і 1,95 млн екскурсантів (на 44137 осіб більше, ніж у 2009 р.), у тому числі за видами туризму: в'їзний – 335,8 тис.

осіб (на 53,5 тис. більше, ніж за 2009 р.); виїзний – 1,3 млн осіб (на 382 тис. більше ніж за 2009 р.); внутрішній – 649,3 тис. осіб (на 6496 тис. менше ніж за 2009 р.) [6]. Динаміка туристичних потоків за останнє десятиліття показує, що на українському ринку переважає внутрішній туризм, виїзний туризм набув зна-

чного розповсюдження лише з 2005 р., іноземний туризм стабільно перебуває на рівні близько 40 тис. туристів на рік (рис. 1) [6].

Щоб більш детально проаналізувати ринок туристичних послуг в Україні, розглянемо його основні елементи та принцип функціонування (рис. 2).

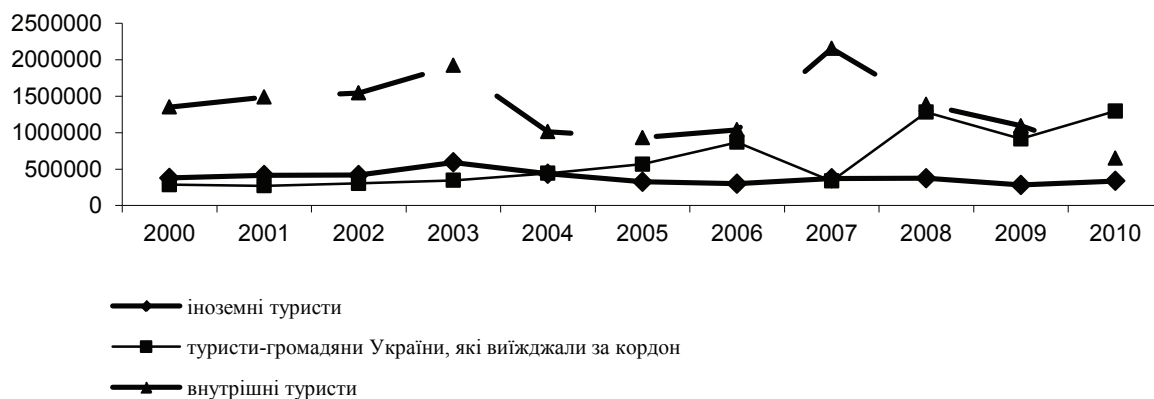

Рис. 1. Туристичні потоки

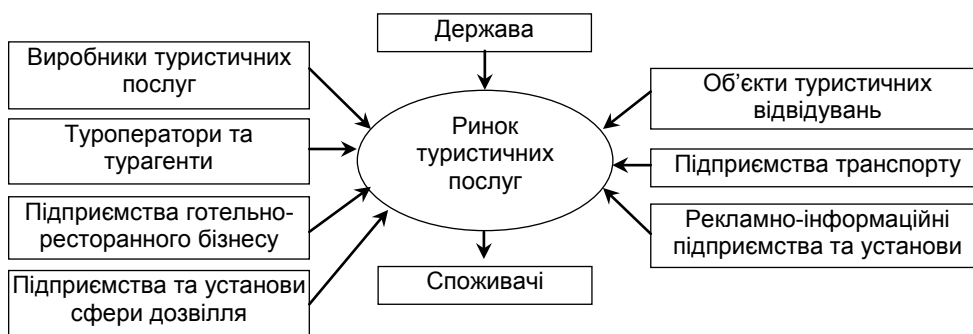

Рис. 2. Взаємодія суб'єктів і об'єктів ринку туристичних послуг

Відповідно до зображеної схеми основними суб'єктами й об'єктами ринкових відносин є:

- 1) органи державного управління і контролю;
- 2) підприємства-виробники туристичних послуг (туристичні бази, бази відпочинку, лікувально-оздоровчі установи тощо);
- 3) туристичні оператори та турагенти (формують і продають туристичний продукт);
- 4) підприємства, що надають послуги з розміщення та харчування туристів (готелі, пансіонати, мотелі, кафе, ресторани тощо);
- 5) підприємства й установи сфери дозвілля;

- 6) підприємства транспорту;
- 7) об'єкти туристичних відвідувань (історичні, культурні пам'ятки, природні ресурси тощо);
- 8) рекламно-інформаційні підприємства й установи.

Для ефективного функціонування ринку туристичних послуг необхідно виконати такі умови:

- 1) політична й економічна стабільність, високий рівень доходів населення;
- 2) гармонізація податкового, валютного, митного, прикордонного та інших форм регулювання;

- 3) залучення інвестицій у розвиток туристичної галузі;
- 4) розвиток транспорту, засобів зв'язку;
- 5) забезпечення високого рівня безпеки подорожей;
- 6) збереження та розвиток туристичних ресурсів (заходи щодо збереження довкілля, збереження та відновлення історико-культурної спадщини);
- 7) підвищення рівня обслуговування;
- 8) забезпечення реклами.

Розглянемо більш детально основні елементи ринку туристичних послуг і умови їх взаємодії. Якщо говорити про наявність туристичних ресурсів як одну з основних передумов для розвитку туризму, наша країна має всі шанси для інтенсивного розвитку не тільки внутрішнього, а й іноземного туризму. Україна має великий туристично-рекреаційний потенціал, сприятливий клімат, багату флору й фауну, культурно-історичні пам'ятки світового рівня. Однак слід зазначити, що значна частина туристичних об'єктів потребує впо-

рядкування та відновлення, недостатня увага приділяється збереженню довкілля. Питання захисту довкілля є особливо актуальним в тому контексті, що Україна досі асоціюється з екологічною катастрофою в результаті аварії на ЧАЕС. Крім того, для залучення як іноземних, так і внутрішніх туристів необхідно забезпечити проведення рекламно-інформаційної кампанії з використанням засобів масової інформації в Україні та за кордоном, проведення презентацій, організації мережі інформаційних центрів для іноземних туристів.

Ще однією умовою розвитку ринку туризму є економічна ситуація в державі, зокрема, рівень доходів населення. Аналіз статистичних даних дозволяє зробити невтішні висновки щодо економічної ситуації в країні. Так, значну частку в структурі витрат населення становлять витрати на продукти харчування (51 %), утримання житла (12 %). Частка витрат на відпочинок і культуру становить в середньому 2 % (рис. 3) [7].

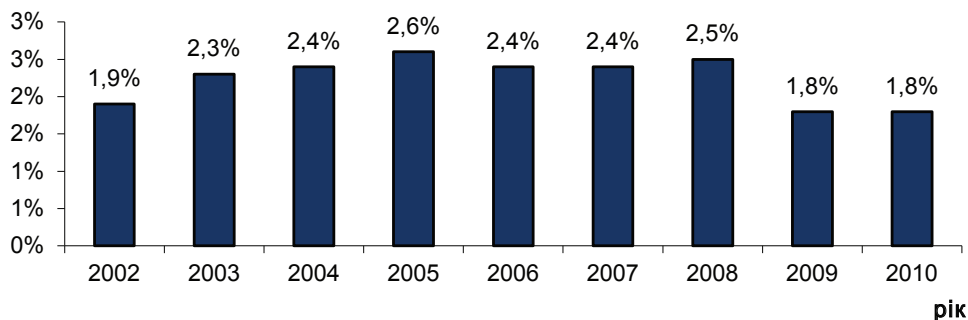

Рис. 3. Частка витрат населення України на відпочинок і культуру

Основні напрями урядової політики щодо туризму визначені Законом України «Про туризм» та орієнтовані на підтримку іноземного, внутрішнього, сільського та зеленого (екологічного) туризму [5]. На державному рівні проводиться адаптація вітчизняного туристичного законодавства до міжнародних норм, реструктурується договірна база. Однак наразі законодавча та регуляторна база України не сприяє повноцінному розвитку туристичної галузі. Недостатньо гармонізованими щодо сприяння туристичній діяльності та залучення інвестицій у розвиток туристичної галузі

є норми податкового, митного законодавства. Розвиток галузі ускладнює також відсутність міжвідомчої скоординованості в управлінні туристичною діяльністю.

Важливим фактором у розвитку ринку туристичних послуг є розвиток транспортного сполучення та забезпечення необхідного рівня безпеки подорожей. Серед транспортних засобів найбільшою популярністю користується автомобільне сполучення (рис. 4) [8]. Однак цей вид транспорту є найбільш небезпечним через вкрай низьку якість автомобільних доріг України.

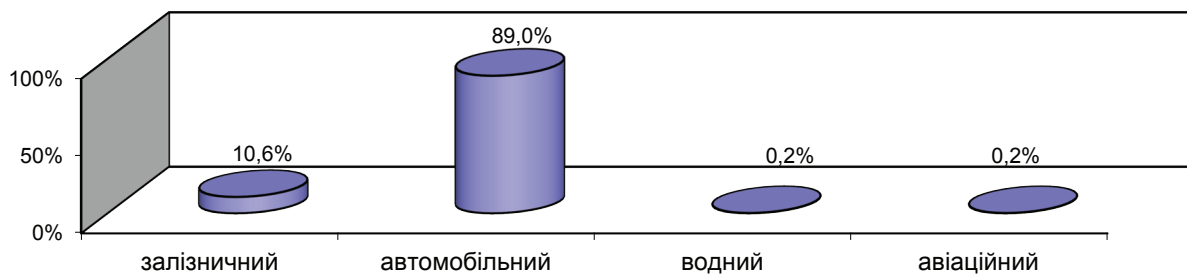

Рис. 4. Структура пасажирських перевезень

У період підготовки до Євро-2012 було проведено низку заходів з покращення транспортної інфраструктури, зокрема, проведено реконструкцію та модернізацію аеропортів у Києві, Харкові, Донецьку та Львові, збудовано та відремонтовано понад 2000 км автодоріг, запроваджено на окремих напрямках швидкісний рух пасажирських поїздів до 200 км/год [8].

Ще однією проблемою для українського ринку туризму є відсутність готелів, що відповідають міжнародним стандартам. 90 % готелів були побудовані більше 20 років тому і ніколи не піддавалися великій реконструкції. Рівень обслуговування також відстає від середньосвітових показників. Навіть у західному регіоні, Криму та таких великих містах, як Київ, Дніпропетровськ, Харків, Львів і Донецьк відчувається хронічна нестача висококласних міжнародних готелів в усіх цінових сегментах.

Таким чином, незважаючи на значні позитивні тенденції, ринок туристичних послуг в Україні у своєму розвитку ще не набув рівня, достатнього для реалізації туристичного потенціалу країни, механізм його функціонування потребує вдосконалення. Серед основних причин гальмування розвитку ринку туристичних послуг слід відзначити: недосконалість системи державного регулювання туристичної діяльності; високий рівень податків; низький рівень інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму; невідповідність туристичних закладів міжнародним стандартам; недостатнє забезпечення туристичної галузі кваліфікованими спеціалістами; вкрай незадовільний стан транспортної інфраструктури; низька поінформованість потенційних споживачів туристичного продукту. Щоб забезпечити дієвість ринку туристичних послуг, необ-

хідно здійснити низку заходів щодо розвитку туристичної індустрії: удосконалити існуючу законодавчу базу та механізми її реалізації; розвинути та впровадити фінансово-економічні механізми для стимулювання туристичної діяльності та залучення інвестицій; підготувати кваліфікованих спеціалістів; розвинути інфраструктуру, в тому числі транспортного забезпечення; створити та реалізувати програми із захисту довкілля та культурної спадщини, рекламно-інформаційну підтримку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
2. Бондаренко М. П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М. П. Бондаренко // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С. 104–119.
3. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг / Любіцева О. О. – К. : Альтерпрес, 2006. – 436 с.
4. Гонтаржевська Л. І. Ринок туристичних послуг в Україні / Л. І. Гонтаржевська. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
5. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 13. – С. 180.
6. Туризм в Україні [Електронний ресурс] / Держкомстат України, 2011. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Витрати та ресурси домогосподарств [Електронний ресурс] / Держкомстат України, 2011. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Транспорт і зв'язок [Електронний ресурс] / Держкомстат України, 2011. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.